

Landgoed Staverden bestaat uit een gevarieerd oud bos- en cultuurlandschap langs de Staverdense beek. Fraaie bossen en beukenlanen worden afgewisseld met weilanden en schilderachtige boerderijen. Centraal staat kasteel Staverden met gracht en tuin. Vlakbij het kasteel bevindt zich een waterrad en staat ook het bekende witte pauwenverblijf. Verder vindt u in het gebied beekjes, bloemrijke beekdalgraslanden, heideveldjes, gras/enken en hakhout.

De laatste particuliere eigenaar van landgoed Staverden was Herman Theodoor s' Jacob. Hij was in 1929 een van de oprichters van Geldersch Landschap & Kasteelen (GLK). In 1963 verkochten zijn erfgenamen het kasteel met het omringende landgoed aan de stichting.

Wandelroutes

Op landgoed Staverden zijn drie wandelroutes uitgezet:

- Gele route van ca. 3 km (nummers 1 t/m 9).
- Blauwe route van ca. 3 km (nummers 13 t/m 19 en 9).
- Rode route van ca. 3,5 km (nummers 1 t/m 4 en 10 t/m 12).

1 De witte pauwen

Aan de linkerkant ziet u het verblijf van de witte pauwen. Al in 1400 werden deze dieren op Staverden gehouden. De bewoners van Staverden waren verplicht de witte pauwenveren te leveren voor de helm van de Hertog van Gelre. Deze traditie zet GLK voort. In

plaats van de hertog krijgt nu de Commissaris van de Koning van Gelderland de pauwenveren aangeboden. De pauwenveren zijn ook te koop in bezoekerscentrum-landschapswinkel Staverden.

2 Johannesvijver

Een eindje verderop ziet u aan de rechterkant de Johannesvijver. Deze vijver dient als waterreservoir voor het waterrad bij het kasteel en daarnaast wordt hij gebruikt voor het wateren van hout. Vroeger werd het gebruikt als zwemvijver door de familie s' Jacob.

3 De Molenbeek

U passeert de Molenbeek. Deze beek is aangelegd om de watermolen en de gracht van water te voorzien. De Molenbeek heeft geen natuurlijk verval, maar is opgeleid (omhoog

gelegd) en verheft zich daardoor geleidelijk in het omringende landschap. Op deze plek stroomt een zijbeekje uit het oostelijk bosgebied onder de Molenbeek door.

4 Landgoedkarakter

Als u verder loopt komt u op de splitsing van de gele en de rode wandelroute. Het landgoedkarakter is hier goed herkenbaar aan het kleinschalige landschap met daarin lanen, boomgroepen en fraaie doorkijkjes. De landbouwgronden worden omzoomd door oude bomen.

5 Staverdense beek

Onder het bruggetje stroomt de Staverdense beek. Deze beek is een van de weinige natuurlijke laaglandbeken van ons land. Hij ligt in een dal, ingeklemd tussen twee stuwwallen. Dankzij een ondoorlatende

kleilaag in de bodem zakt het water hier niet weg, maar verzamelt zich in kleine beekjes, die uitmonden in de Staverdense beek. De beek heeft een totale lengte van 23 km. Hij begint in de omgeving van het Uddelermeer en eindigt als Hierdense beek in het Veluwemeer. De beek stroomt door moerasbossen, bloemrijke graslandjes en moerasgebiedjes. In de steile oevers van de beek broedt de ijsvogel, herkenbaar aan zijn prachtige blauwe en oranje verenkleed. Ook de grote gele kwikstaart is als broedvogel present.

6 Wallen

Rond de akkers werden vroeger houtwallen aangelegd. Op diverse plaatsen zijn ze nog goed zichtbaar. Op de wallen zijn eiken aangeplant. Deze eiken waren vroeger in gebruik als hakhout. Zij werden regelmatig afgezet. Hierna liepen de stobben weer uit met meerdere stammen. Hakhout leverde een veelheid aan producten, zoals brandhout, timmerhout; de bast werd gebruikt als grondstof voor leerlooierijen. Begin 20ste eeuw verdween de economische waarde van het hakhout. GLK streeft naar instandhouding van de houtwallen als waardevol cultuurhistorisch element. Verder is het van belang voor veel vogelsoorten, varen en mossen.

7 Akkers

De akkers langs de wandelroute vormen onderdeel van het oude cultuurlandschap. In het verleden werden ze bemest met mest afkomstig uit de zogenaamde potstal, zoals die nog is te zien bij boerderij de Oldhof. De mest, bestaande uit een mengsel van uitwerpselen en heideplaggen werd over het land uitgespreid. Hierdoor ontstond een vruchtbare laag van meer dan een meter dikte. Zo'n verhoogde akker heet een enk.

8 Bezoekerscentrum

U bent welkom in bezoekerscentrum-landschapswinkel Staverden. In het gebouw is informatie verkrijgbaar over het landgoed, onder meer door posters, interactieve computerprogramma's en een korte film. Tevens zijn er streekproducten en souvenirs te koop.

9 Kasteel Staverden

Voor u ligt kasteel Staverden, waarvan de fundamenten dateren uit de middeleeuwen. In de loop van de eeuwen is het huis diverse keren ingrijpend verbouwd. In 1905 heeft Frederik Bernhard

s' Jacob het verbouwd tot het huidige kasteelachtige huis. Verder treft u rechts een waterrad aan. Tot 1924 stond hier een bovenslagwatermolen waar graan werd gemalen. Het water dat boven op het rad valt, wordt aangevoerd via de opgeleide Molenbeek. In 1989 heeft GLK het waterrad herbouwd en in 2014 is deze hernieuwd in samenwerking met de Stichting tot het Behoud van Veluwse Sprengen en Beken.

10 Lanen

Staverden wordt doorsneden door een groot aantal statige, kaarsrechte lanen, waarvan de eerste aanleg dateert uit de 17de eeuw. In later eeuwen zijn hier nieuwe lanen

aan toegevoegd in zogenaamde, grilligere landschapsstijl, zoals de laan waar u nu doorheen loopt, de 'Grote Slinger'. GLK investeert veel in het behoud en beheer van deze lanen. Zo is er een deel van de 'Grote Slinger' in 2013 vervangen door jonge bomen. Zo kunnen ook toekomstige generaties genieten van statige en grillige lanen.

11 Bosbeheer

In het bosbeheer past GLK verschillende beheeraccenten toe: natuur, cultuurhistorie of multifunctionaliteit. Het bos aan de linkerkant heeft accent natuur en is aangewezen als bosreservaat. Dit betekent dat natuurlijke ontwikkelingen en processen hier alle ruimte krijgen. In het bos rechts domineert cultuurhistorie. Hier ligt de nadruk op de instandhouding van het eeuwenoude gevarieerde landgoedbos met daarin statige lanen, markante bomen en spaartelgenbos. Ook door de mens geïmporteerde boomsoorten als douglas-spar, lariks en Amerikaanse eik hebben een plaats in dit bos.

12 Greppels

Rond het kasteel bevindt zich de oude boskern van het landgoed. Er staan veel oude eiken en beuken. Al in 1620 wordt melding gemaakt van de vele "Schoene eicken". Deze werden aangeplant voor de houtproductie. Vooral in de Gouden Eeuw was er veel timmerhout nodig voor de bouw van schepen voor de VOC. Aangezien eiken en beuken slecht groeien op de van nature erg natte gronden in dit beekdal, heeft men het gebied ontwaterd. De greppels zijn nog steeds duidelijk herkenbaar.

14 Eleonora

De route voert u door de tuin van het kasteel en loopt langs een grafeiland. Hier gaat nog de 12de-eeuwse legende rond van Eleonora, de vrouw die na een liefdesdrama op Staverden wegwijnde en stierf. Een latere romantische plaatste op dit grafeiland een steen met het opschrift 'Leonora 1353'. Naar men zegt waart haar geest nog altijd rond als de 'Zwarte Vrouw van Staverden'.

13 Kasteeltuin

De oudere elementen van de tuinaanleg dateren waarschijnlijk uit de 17de eeuw. Aan het eind van de 18de eeuw bracht architect Johann Georg Michaël veranderingen in de tuin aan. Het gedeelte waar u nu loopt werd in de zogenaamde landschapsstijl aangelegd. Kenmerkend hiervoor zijn de kronkelende paden en waterpartijen. De groepjes rododendrons en markante bomen geven het geheel een speels effect. In de 20ste eeuw werd bij het kasteel een uit rechthoeken opgebouwde tuin met doolhof aangelegd, naar een ontwerp van tuinarchitect P.H. Wattez. In 2007 heeft GLK de kasteeltuin hersteld: de grachten zijn gebaggerd en tuin, kasteel, orangerie, tuinmanswoning en koetshuis zijn grondig gerestaureerd.

15 Gebouwen

Aan het voorplein staat een groot dienstgebouw uit de 19de eeuw. Het is een koetshuis waarin ook stallen en een koetsierswoning zijn ondergebracht. Het koetshuis is op de funderingen van een 17de eeuws koetshuis gebouwd. Het stalgedeelte is compleet bewaard gebleven met paardenboxen, ruiven, naambordjes, betegeling en klinkerbestrating. De tuinmanswoning en orangerie dateren vermoedelijk uit de 19de eeuw. In de orangerie is tegenwoordig een brasserie gevestigd. In de Brasserie kunt u naast een kopje koffie terecht voor lunch, high tea, picknick & diner. De keuken maakt gebruik van streekproducten, groenten en kruiden uit eigen kas en moestuin.

16 IJskelder en gracht

De kasteeltuin wordt omsloten door een gracht. Deze was in het verleden niet alleen belangrijk als verdediging, maar ook om vis in te houden als voedsel. Bovendien werd er in de winter ijs uitgezaagd en in de ijskelder opgeslagen. Hiermee werd in de warmere jaargetijden voedsel en drank gekoeld. In 1987 heeft GLK de ijskelder geschikt gemaakt als overwinteringsverblijf voor vleermuizen, zoals baardvleermuis, watervleermuis en franjestaart.

17 Beekbegeleidend grasland

Nadat u de weg bent overgestoken passeert u aan de linkerkant een beekbegeleidend schraalgrasland. Begin juni is het hier roze van de bloeiende koekoeksbloemen. Verder groeien hier soorten als rietorchis, dotterbloem, engelwortel en kale jonker.

18 Gelreweg

Op de T-splitsing slaat u linksaf, de Gelreweg op. Deze weg is door s' Jacob speciaal aangelegd om niet langs de tol bij het kerkje te hoeven rijden.

19 Dood hout

Als u de wandeling vervolgt komt u door een eeuwenoud bos met veel monumentale eiken en beuken. Dit bosgedeelte is vrij natuurlijk en bevat een groot aandeel dood hout. Het dode hout is belangrijk voor paddenstoelen en voor hollenbroeders, zoals de zwarte specht en de bosuil. Daarnaast trekt een combinatie van staand en liggend dood hout bijna 2000 verschillende soorten insecten, spinnen en duizendpoten aan. Deze geleedpotigen vormen op hun beurt weer voor een goed voedselaanbod voor allerlei vogels en andere dieren.

20 Rietland

Het rietland dient hier als overstromingsgebied voor de Staverdense Beek: bij langdurige neerslag treedt de beek buiten haar oevers en komt het rietland onder water te staan. Soms komt het water zelfs zo hoog dat ook het wandelpad onder water stroomt.

Tip: *Neem een kijkje in bezoekerscentrum-landschapswinkel Staverden*

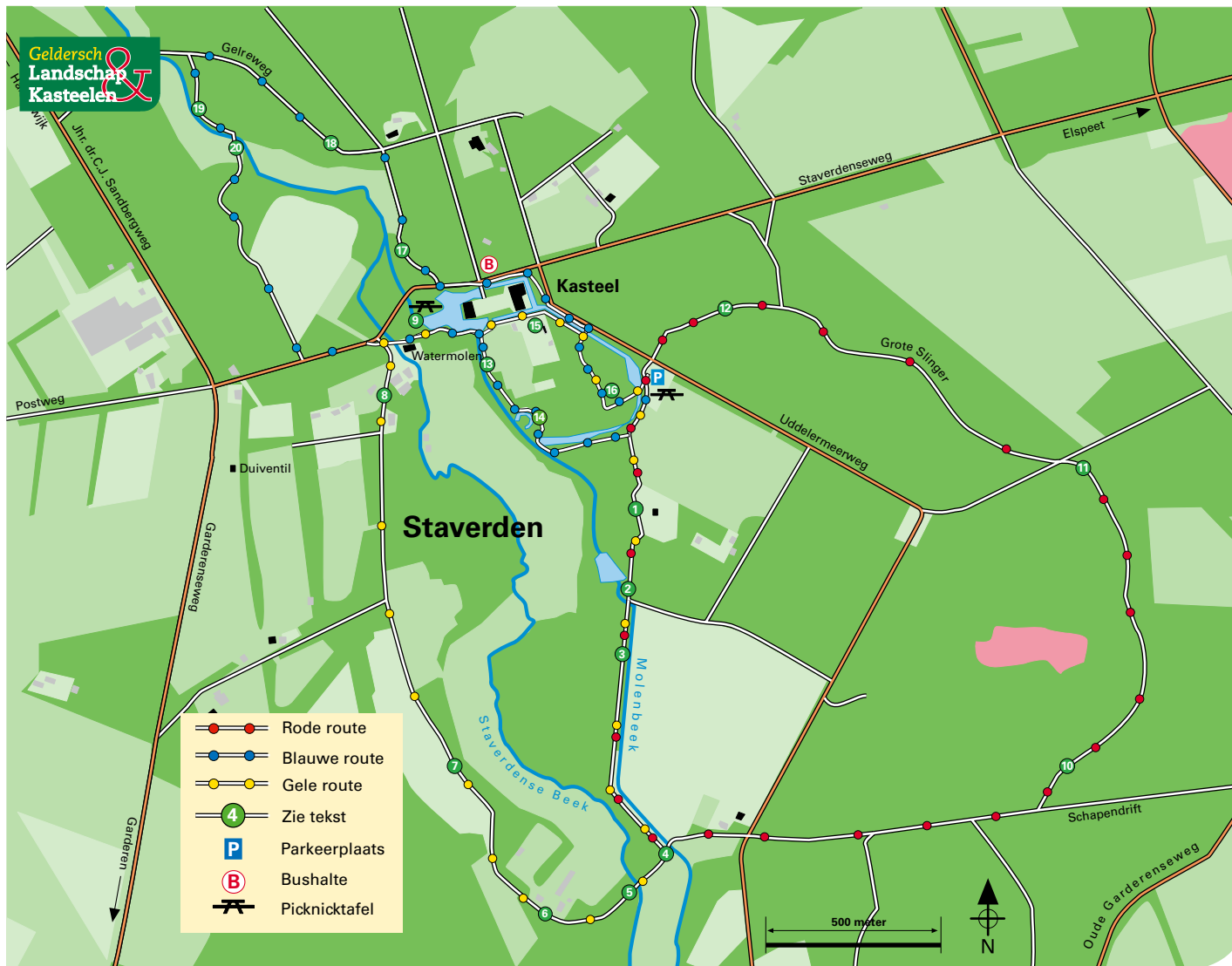
Openingstijden:

april: maandag t/m zaterdag van 11.00 tot 17.00 uur.

mei t/m oktober: maandag t/m zaterdag van 10.00 tot 17.00 uur.

november t/m maart: zaterdag van 11.00 tot 17.00 uur.

In de Kerst- en voorjaarsvakantie geopend van maandag t/m zaterdag van 11.00 tot 17.00 uur. 1e kerstdag en Nieuwjaarsdag gesloten. Op 2e paasdag, 2e pinksterdag, Hemelvaartsdag en 2e kerstdag geopend van 11.00 tot 17.00 uur.

Honden

Aangelijnd toegestaan.

Toegankelijkheid

Het gebied is opengesteld voor wandelaars en fietsers op wegen en paden, van zonsopkomst tot zonsondergang.

De (onverharde) wandelroutes zijn redelijk geschikt voor rolstoelen en kinderwagens.

www.facebook.com/bezoek.staverden
[@bezoekstaverden](https://www.instagram.com/bezoekstaverden)

Bereikbaarheid

Openbaar vervoer

Bus Apeldoorn-Harderwijk, halte kasteel Staverden. 5 min lopen naar het startpunt P-plaats aan de Uddelermeerweg. OV Reis-informatie, tel. 0900-9292 of www.9292.nl.

Eigen vervoer

Weg Apeldoorn-Harderwijk, afslag Leuvenum/Staverden (Garderenseweg). Daarna rechtsaf de Staverdenseweg op. Na kasteel Staverden rechtsaf de Uddelermeerweg op. Na ca. 200 m ligt rechts de parkeerplaats.

Geldersch Landschap & Kasteelen

Postbus 7005
6801 HA Arnhem
Telefoon (026) 355 25 55
(kantooruren)
info@glk.nl

Word ook donateur!
Kijk op www.glk.nl

© GLK, dec '14

wandelfolder

www.glk.nl